

BÁO CÁO KHOA HỌC

*Nghiên cứu nhận dạng phân tử
một số nguồn gen đậu tương
địa phương bằng chỉ thị SSR*

Báo cáo viên: Nguyễn Thị Ngọc Lan

BỐ CỤC CỦA BÁO CÁO

- 1. Mở đầu
- 2. Vật liệu và phương pháp nghiên cứu
- 3. Kết quả nghiên cứu
- 4. Kết luận
- 5. Tài liệu tham khảo

1.1. ĐẬU VẤN ĐỀ

- Đậu tương là loại cây trồng chiến lược của nhiều quốc gia trên thế giới. Hạt đậu tương có hàm lượng các chất dinh dưỡng cao, là nguồn năng lượng cần thiết cho cuộc sống con người. Ở Việt Nam, cây đậu tương được gieo trồng ở cả 7 vùng nông nghiệp trên cả nước.
- Các giống đậu tương rất đa dạng và phong phú cả về kiểu hình và kiểu gen, đây là nguồn nguyên liệu để chọn tạo giống đậu tương mới cho năng suất và chất lượng phù hợp với mục tiêu chọn giống. Tuy nhiên, tại Việt Nam đến nay chưa có bất kỳ nghiên cứu nào về việc lập tiêu bản để nhận dạng những giống đậu tương địa phương, có tiềm năng di truyền.

1.1. ĐẶT VẤN ĐỀ (TIẾP)

- Phương pháp lập tiêu bản ADN (hay DNA fingerprinting) có những điểm nổi trội: (i) Cho đa hình di truyền cao không phụ thuộc vào loại tế bào, (ii) hạn chế tối đa tác động của môi trường, (iii) kiểu di truyền đơn giản.
- Trong đó, các bộ chỉ thị AFLPs và SSR đã được sử dụng thành công trong nghiên cứu phân loại, nhận dạng ADN nhân của một số loài cây trồng ở một số ngân hàng gen thế giới, phòng thí nghiệm chuyên định loại và xác định tiêu bản giống trên thế giới.
- Từ những lý do nêu trên, việc xây dựng tiêu bản ADN giống đậu tương là cần thiết cho việc bảo tồn và khai thác nguồn gen đậu tương bản địa.

2.1. VẬT LIỆU NGHIÊN CỨU

- **Mẫu giống:** 19 mẫu đậu tương Việt Nam được lưu giữ tại Ngân hàng gen cây trồng quốc gia - Trung tâm Tài nguyên thực vật

Bảng 1. Danh sách 19 giống đậu tương sử dụng trong nghiên cứu

Tên giống	Số ĐKNHG	Ký hiệu	Tên giống	Số ĐKNHG	Ký hiệu
Sông Mã	GBVN006645	SB1	Cúc Hà Bắc	GBVN004980	SB12
Sông Mã	GBVN006648	SB2	Lơ Bắc Giang	GBVN006642	SB13
Cúc Lục Ngạn	GBVN006807	SB4	Tậu pấu	GBVN008807	SB14
Vàng Mường Khương	GBVN006659	SB5	Tậu pấu đu	GBVN008808	SB15
Vàng Hà Giang	GBVN0014154	SB6	Tậu pấu đà	GBVN008811	SB16
Xanh Bắc Giang	GBVN007501	SB7	Tậu pấu xừ	GBVN008812	SB17
Xanh Bắc Giang	GBVN0016086	SB8	Mác thúa tương kheo	GBVN009821	SB18
Cúc Quảng Ninh	GBVN008024	SB9	Mác thúa tương đương	GBVN0014144	SB19
Xanh Quảng Ninh	GBVN008023	SB10	Đậu tương đen	GBVN008025	SB20
Cúc Hà Bắc	GBVN004979	SB11			

2.1. VẬT LIỆU NGHIÊN CỨU (TIẾP)

- **Chỉ thị phân tử:** 30 chỉ thị SSR nằm trên 20 NST của đậu tương được chúng tôi sử dụng trong nghiên cứu là những chỉ thị được lấy từ cơ sở dữ liệu genome đậu tương soybase.org. Thông tin về chỉ thị được và mối liên kết với các QTL liên quan được trình bày ở bảng 2.

Bảng 2. Danh sách 30 chỉ thị SSR sử dụng trong nghiên cứu và thông tin QTL liên kết

Locut	Chr	Motif	QTL	% chi phối kiểu hình (R ²)	Tài liệu tham khảo
Satt184	1	(ATT)13	Sd wt 18-1.2	11.3	Panthee et al. 2005
Satt267	1	(ATT)16	<u>Pubescence density 2-4</u>	3.79	Du et al. 2009
Satt005	1	(ATT)19	<u>Phytoph 6-2</u>	21.98	Li et al. 2010
Satt530	2	(ATT)12	<u>Seed weight 32-3</u>	20.5	Li et al. 2008
Satt194	3	(ATT)23	<u>Seed yield 25-2</u>	14.0	Palomeque et al. 2009
Satt596	16	(ATT)17	<u>Seed weight 36-14</u>	7.53	Han et al. 2012
Satt165	5	(ATT)18			Zhao et al. 2005
Satt281	6	(ATT)19	<u>Rhizoc root and hypocot rot 1-1b</u>	39.0	Zhao et al. 2005
Satt307	6	(ATT)12	<u>SDS 8-2</u>	13.6	Njiti et al. 2002
Satt245	7	(ATT)13(ATG) 15	<u>Rhizoc root and hypocot rot 1-3b</u>	14.0	Zhao et al. 2005
Satt308	7	(ATT)21	<u>Seed protein 34-3</u>	8.3	Lu et al. 2012
Satt177	8	(ATT)16	<u>Rhizoc root and hypocot rot 1-2b</u>	23.0	Zhao et al. 2005
Satt329	8	(ATT)23	<u>Sclero 9-1</u>	10.4	Guo et al. 2008
Satt242	9	(ATT)26	<u>Seed glycitein 6-4</u>	0.9	Gutierrez-G. et al. 2010
Satt345	10	(ATT)27	<u>Leaflet area 2-3</u>	11.0	Vieira et al. 2006

Bảng 2. Danh sách 30 chỉ thị SSR sử dụng trong nghiên cứu và thông tin QTL liên kết (tiếp)

Locut	Chr	Motif	QTL	% chi phối kiểu hình (R ²)	Tài liệu tham khảo
Satt197	11	(ATT)20	<u>Seed glycitein 4-2</u>	41.2	Kassem et al, 2004
Satt509	11	(ATT)30	<u>Seed glycitein 8-2</u>	13.4	Yoshikawa et al. 2010
Satt192	12	(ATT)32	<u>Seed glycitein 9-7</u>	11.7	Yang et al. 2011
Satt434	12	(ATT)32	<u>Bean pyralid 1-5</u>	12.5	Xing et al. 2012
Satt335	13	(ATT)12	<u>Lodging 6-2</u>	17.0	Orf et al. 1999
Satt586	13	(ATT)19	<u>Leaflet P 1-2</u>	25.6	Li et al. 2005
Satt534	14	(ATT)25	<u>Seed linolenic 10-1</u>	0.59	Spencer et al. 2004
Satt045	15	(ATT)18	<u>Seed palmitic 7-3</u>	13.38	Wang et al. 2012
Satt406	16	(ATT)31	<u>Leaflet width 8-4</u>	4.32	Kim et al. 2005
Satt431	16	(ATT)21	<u>Photoperiod insensitivity 5-4</u>	18.1	Liu et al. 2011
Satt228	8	(ATT)19	<u>Seed calcium 1-1</u>	10.7	Zhang et al. 2009
Satt191	18	(ATT)18	<u>Seed oil 36-6</u>	9.08	Wang et al. 2012
Satt309	18	(ATT)13	<u>SCN 14-2</u>	97.0	Meksem et al. 1999
Satt373	19	(ATT)21	<u>First flower 8-3</u>	74.6	Yamanaka et al. 2001
Satt239	20	(ATT)22	<u>Seed protein 15-1</u>	27.7	Chung et al. 2003

2.2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

- ADN tổng số được tách chiết bằng cách trộn lẫn 10-20 cá thể của từng mẫu giống, được tách chiết theo phương pháp của Doyle; 1987 được cải tiến.
- Phản ứng PCR với mỗi SSR được thực hiện với thành phần: 1x buffer, 0,25mM dNTPs, 20mM mỗi SSR (xuôi và ngược), 0,5unit Taq và 25ng ADN tổng số đậm tương; thể tích phản ứng PCR là 10 μ l; ở điều kiện nhiệt: biến tính ở 95°C trong 5 phút, 35 chu trình: 94°C trong 30 giây, 55°C trong 40 giây, 72°C trong 1 phút; tổng hợp tiếp ở 72°C trong 7 phút, bảo quản tại 4°C. Sản phẩm PCR được điện di trên gel polyacrylamide 8% với ADN ladder của Fermentas.

2.2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU (TIẾP)

- Xử lý số liệu đối với chỉ thị SSR bao gồm: Số alen trên một locus, Hệ số đa dạng di truyền PIC, tần số alen, hệ số đa dạng gen, cây phân loại dựa trên thuật toán UPGMA, khoảng cách di truyền sử dụng khoảng cách “C.S Chord 1967” (Cavalli-Sforza & Edwards, 1967) được phân tích bằng phần mềm Power Marker v3.25 (Liu & Muse, 2005)

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

- Trong tổng số 30 mồi SSR được khảo sát, 25/30 mồi cho băng đa hình trong tập đoàn 19 giống đậu tương nghiên cứu. Tổng số alen thu nhận được là 114 trên tổng số 25 locut, đạt trung bình 5 alen/locut. Số alen quan sát được lớn nhất tại locut Satt005 với tổng cộng 8 alen, nhỏ nhất tại locut Satt335 thu được chỉ 2 alen.
- Hệ số đa dạng di truyền (PIC: Polymorphism Information Content) dao động trong khoảng từ 0,135 (tại locut Satt345) tới 0,838 (tại Satt005), hệ số đa dạng về gen (gendiversity) dao động trong khoảng từ 0,145 (tại locut Satt345) tới 0,854 (tại locut Satt005).
- Như vậy, với 25 chỉ thị SSR cho đa hình và rõ nét, 25 tiêu bản ADN của bộ 19 mẫu giống đậu tương địa phương của Việt Nam đã được xây dựng đối với từng vị trí locut SSR theo từng nhiễm sắc thể.

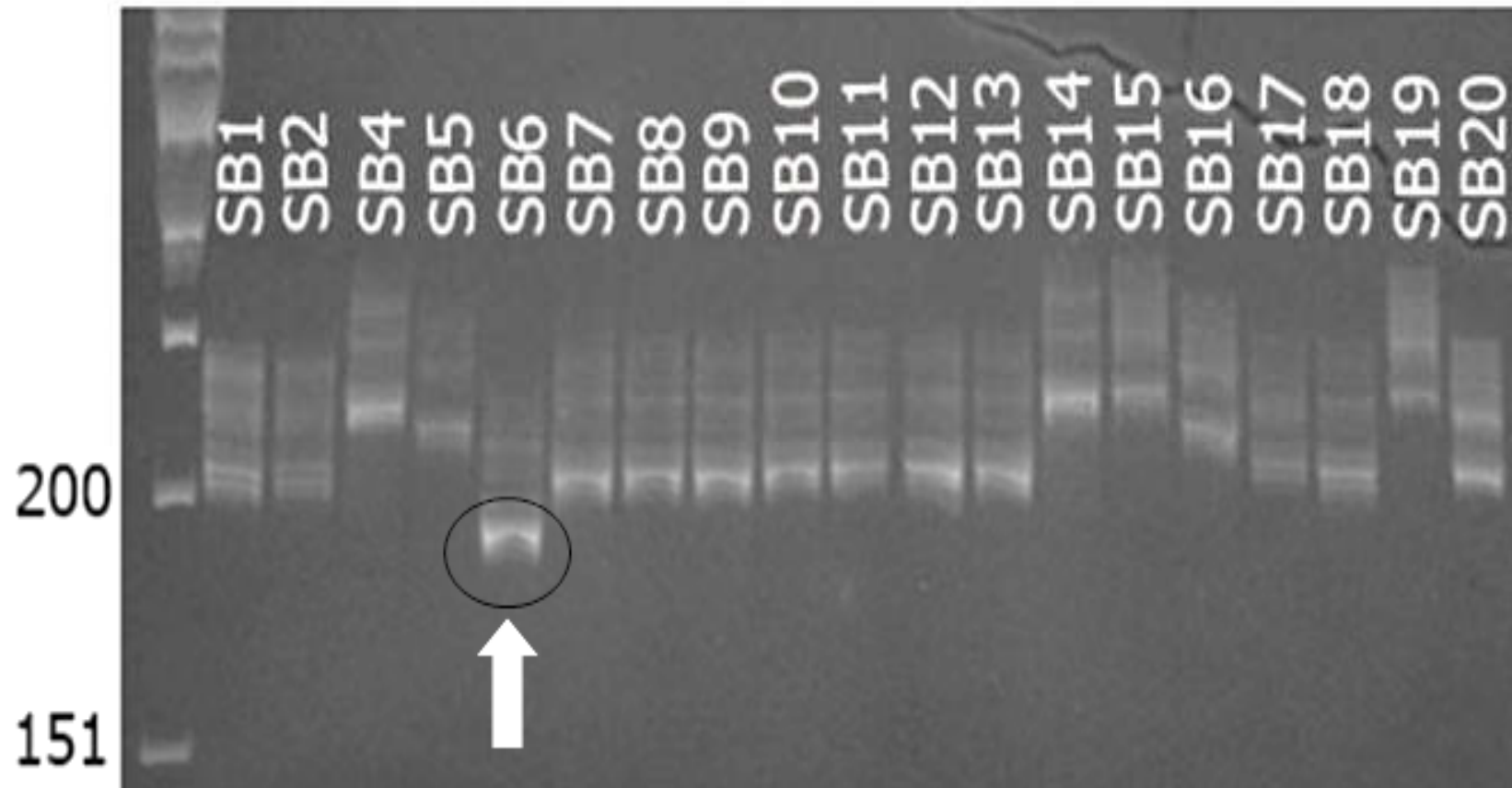
Bảng 3. Tổng số alen và alen đặc trưng theo từng locut đối với 19 giống đậu tương bằng chỉ thị SSR

Marker	Số alen	Alen unique	PIC	Mẫu có alen hiếm	Marker	Số alen	Alen unique	PIC	Mẫu có alen hiếm
Satt184	5		0.6485		Satt434	4		0.3393	
Satt267	2		0.2554		Satt431	4	1	0.4952	SB6
Satt005	8		0.8376		Satt335	2		0.2024	
Satt530	5		0.6591		Satt586	4		0.4047	
Satt194	5		0.6507		Satt534	6	1	0.7741	SB11
Satt596	5		0.6130		Satt045	5		0.7085	
Satt307	5	1	0.6528	SB11	Satt309	2		0.2306	
Satt245	5		0.5614		Satt406	3		0.4918	
Satt308	7		0.7529		Satt228	3		0.3814	
Satt242	4		0.6452		Satt191	4		0.6452	
Satt345	2		0.1349		Satt373	6		0.6443	
Satt197	4		0.5050		Satt239	6	1	0.7341	SB1
Satt192	8		0.6574		Tổng số	114			

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU (TIẾP)

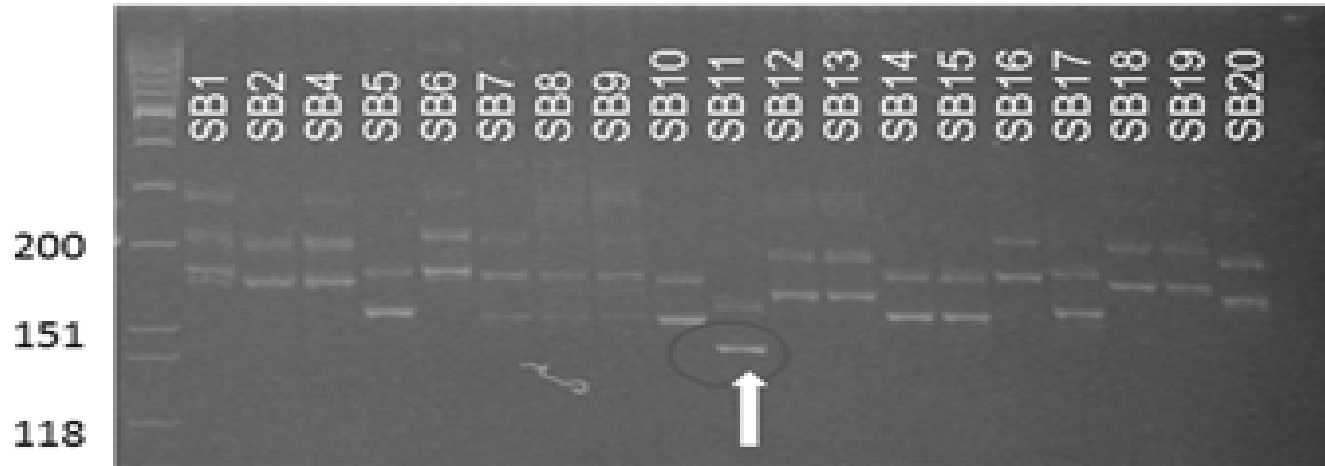
- Locut Satt307 liên kết với *QTL SDS 8-2* quy định khả năng kháng *Fusarium solani* với mức ảnh hưởng của locut tới kiểu hình là 13,6%. Ngoài ra, locut Satt307 liên kết với các QTL khác như tính kháng *Phytophthora sojae*, khả năng chín quả, trọng lượng hạt, độ dài lông thân...
- Locut Satt534 liên kết với *QTL Seed linolenic 10-1* quy định hàm lượng axit linolenic trong hạt với mức ảnh hưởng 0.59%. Bên cạnh đó, locut này cũng liên kết với các QTL khác như thời gian ra hoa đầu tiên, khả năng chịu ngập...
- Locut Satt239 liên kết với *QTL Seed protein 15-1* quy định hàm lượng protein trong hạt đậu tương với mức ảnh hưởng 27.7%. Bên cạnh đó, locut này còn liên kết với các QTL khác như hàm lượng dầu trong hạt, chiều cao cây, năng suất hạt...(Cregan et al. 1999)

SATT431

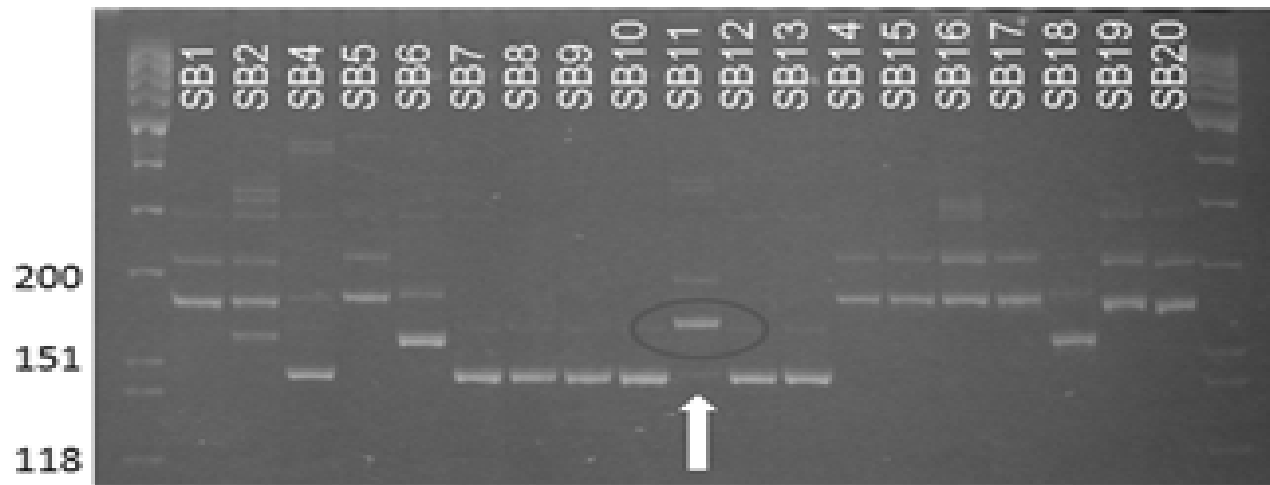

Hình 1. Tiêu bản SSR của 19 giống đậu tương tại locut Satt431. Mẫu giống SB6 (đậu tương Cúc Hà Bắc) được nhận dạng bởi 1 alen hiếm

SATT 534

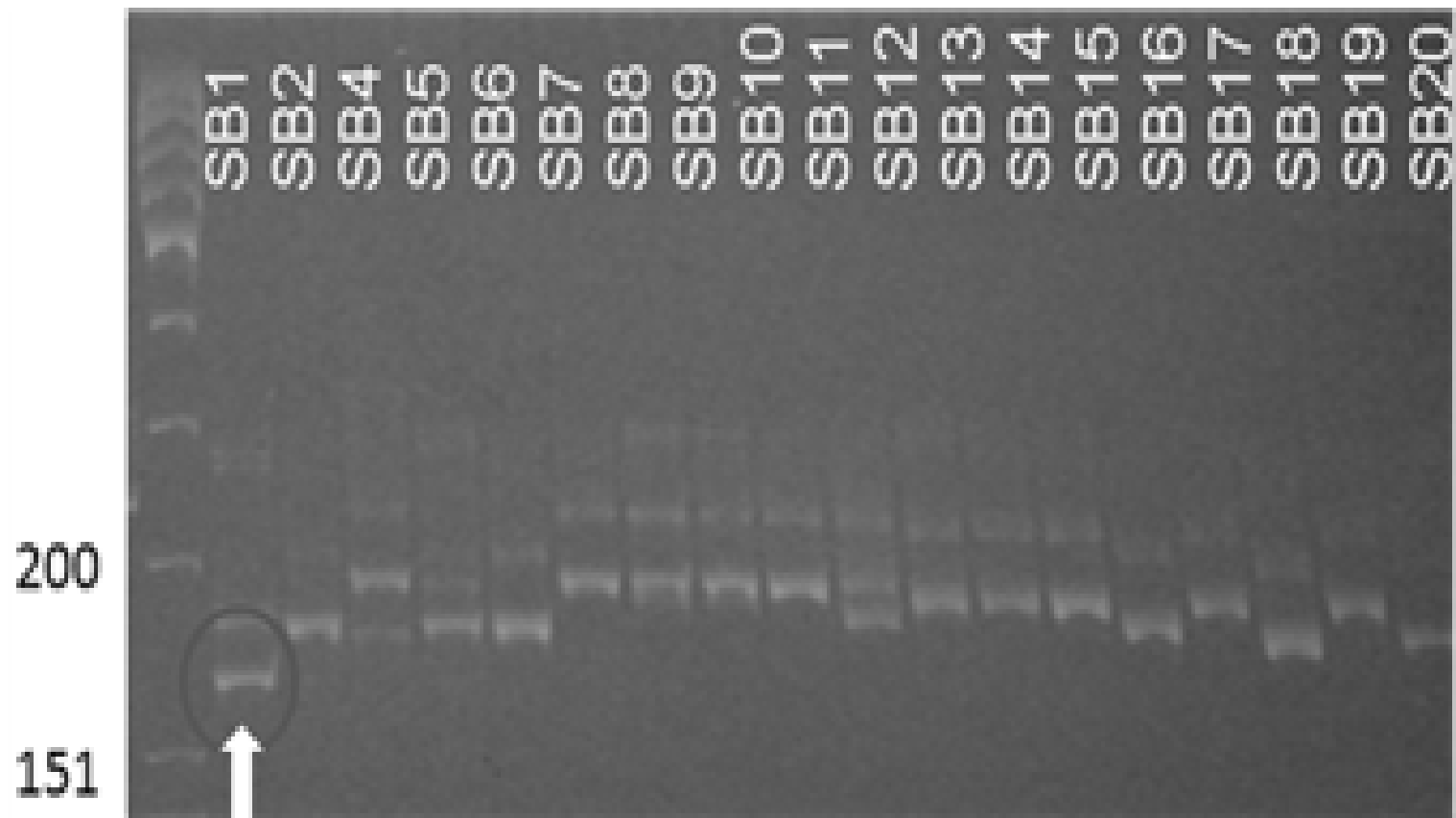
SATT 307

Hình 2. Tiêu bản của 19 giống đậu tương tại locut Satt307 và Satt534.
Mẫu giống SB11 (đậu tương Vàng Hà Giang) được nhận dạng bởi 2 alen hiếm 2 locut SSR này

SATT 239

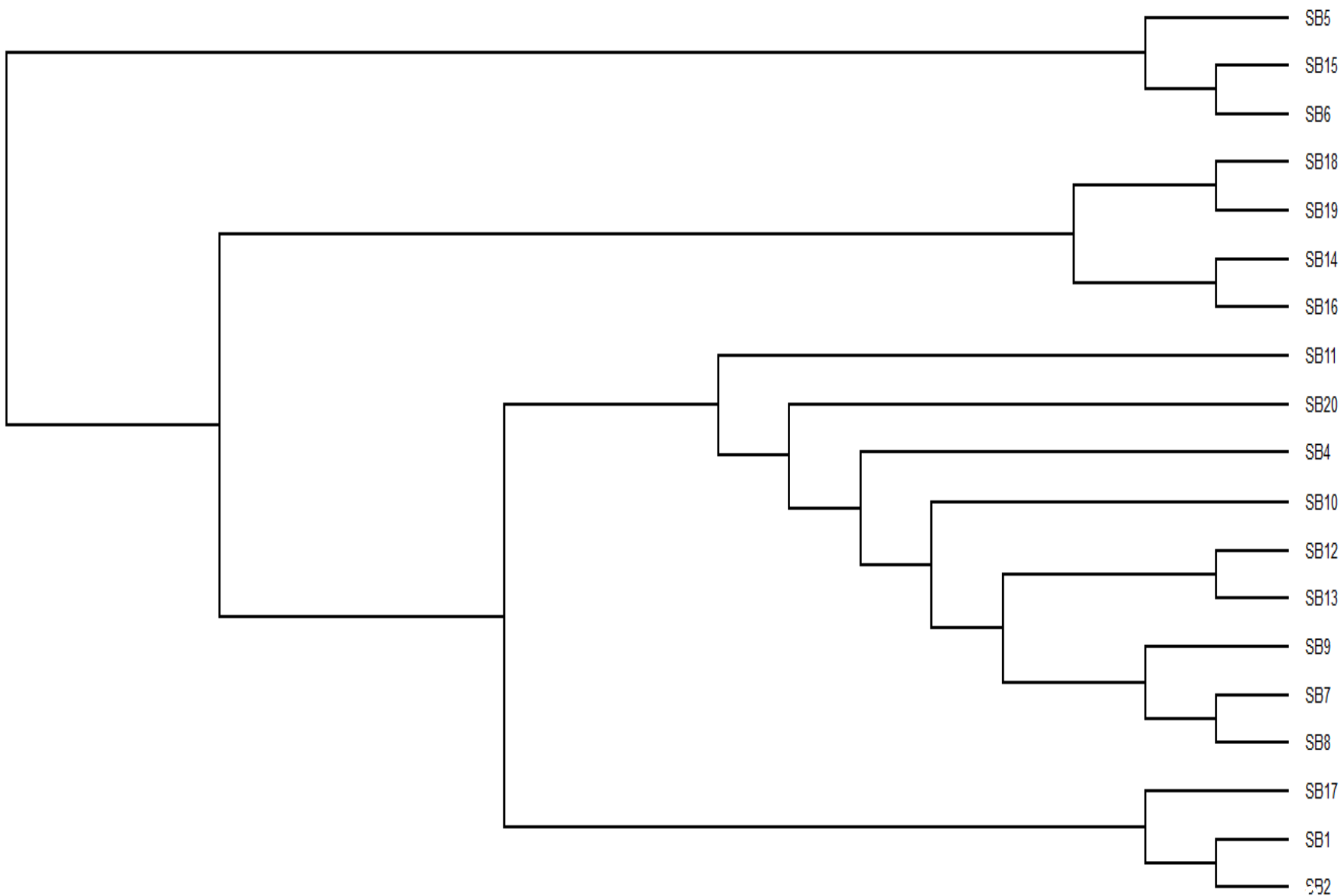
Hình 3. Tiêu bản SSR của 19 giống đậu tương tại locut Satt239. Mẫu giống SB1 (đậu tương Sông Mã-Mai Châu) được nhận dạng bởi 1 alen hiếm.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU (TIẾP)

- Cây phân loại dựa vào 114 alen từ 25 tiêu bản SSR được xây dựng bằng phần mềm Power Marker v3.25 theo phương pháp tính khoảng cách di truyền của Nei, 1972, phân nhóm UPGMA chia 19 mẫu giống trong nghiên cứu thành 3 nhóm chính, nhóm 3 chia thành 2 nhóm phụ, gồm 19 giống được nhận biết tách biệt với nhau.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU (TIẾP)

- Nhóm thứ nhất gồm mẫu giống đậu vàng Hà Giang, đậu vàng Mường Khương và Tậu pấu đu, nhóm thứ hai bao gồm 4 mẫu giống bao gồm Tậu pấu, Tậu quá đà, Mác thúa tương kheo và Mác thúa tương đương.
- Nhóm phụ 3.1 bao gồm 9 mẫu giống Đậu tương xanh Bắc Giang (số ĐK GBVN0016086), Đậu tương cúc Quảng Ninh, Đậu tương xanh Quảng Ninh, Cúc Hà Bắc (số ĐK GBVN004979), Cúc Hà Bắc (số ĐK GBVN004980), Đậu tương lơ Bắc Giang, Cúc Lục Ngạn và Đậu tương đen; nhóm phụ 3.2 bao gồm 3 mẫu giống là đậu tương Sông Mã thu tại Mai Châu, đậu tương Sông Mã thu tại Yên Châu (Số ĐK GBVN006648) và Tậu pấu xù. Kết quả này cho thấy tổ hợp các alen thu được từ bộ chỉ thị này là duy nhất đối với từng giống đậu tương nghiên cứu.

Hình 4. Cây phân loại biểu thị quan hệ di truyền giữa 19 giống đậu tương bản địa bằng 30 chỉ thị SSR (Power marker v3.25, bootstrap 1000)

4. KẾT LUẬN

- Kết quả nghiên cứu tập đoàn 19 giống đậu tương Việt Nam đã thu được 114 alen đa hình trong số 25/30 môi SSR.
- Bộ mẫu tiêu bản gồm 25 locut SSR trải đều trên 20 NST đã được thiết lập, trong đó có 4 tiêu bản SSR có 4 alen hiếm của 3 mẫu giống đậu tương là đậu tương Cúc Hà Bắc, đậu tương sông Mã thu tại Mai Châu và đậu tương Vàng Hà Giang.
- Các alen này nằm trong vùng liên kết với QTL quy định khả năng kháng *Fusarium solani*, kháng *Phytophthora sojae*, quy định hàm lượng axit linolenic trong hạt, hàm lượng protein trong hạt, khả năng chín của quả, trọng lượng hạt, độ dài lông thân, thời gian ra hoa đầu tiên, khả năng chịu ngập.
- Thông tin từ nghiên cứu này có ý nghĩa trong công tác quản lý nguồn gen và chọn tạo giống đậu tương nước nhà.

**XIN TRÂN TRỌNG
CẢM ƠN!**